

Timur'un Günlüğü, Tüzükât-ı Timur. Kutlukhan Şakirov, Adnan Aslan. İnsan Yayınları, 2020, 160 s. ISBN: 978975574534

RÜMEYSA HABİBE DENİZ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi, Lisans Öğrencisi.
Ankara, Türkiye
Social Sciences University of Ankara,
Faculty of Islamic Sciences, Undergraduate.
Ankara, Turkey

Tür: Kitap Değerlendirmesi

ORCID 0000-0002-0427-3925

rumeysahabibe.deniz@student.asbu.edu.tr

Geliş Tarihi: 08 Mayıs 2022 | **Yayın Tarihi:** 21 Aralık 2022

Atıf/Citation: Deniz, R. H. (2022). "Timur'un Günlüğü, Tüzükât-ı Timur. Kutlukhan Şakirov, Adnan Aslan. İnsan Yayınları, 2020, 160 s. ISBN: 978975574534". *Genç Atebe Dergisi* 3, 62-65

Özet

Yazıya konu edilen kitap, Kutlukhan Şakirov ve Adnan Aslan'ın tercüme ettiği *Tüzükât-ı Timur*'dur. Eserde Emir Timur'un kaleme aldığı düşünülen kengeşler (fasıllar) bulunmaktadır. Timur, iki ana başlık altında incelenen kitabın "Melfuzât" kısmında ilk saltanat kavgasından başlayarak Ankara Savaşı'na kadar başından geçen olayları kendi bakış açısıyla anlatmaktadır. İkinci kısım olan "Tüzükât" bölümünde ise Timur'un devlet kurma ve yönetme ilkeleriyle gelecek nesle verdiği öğütler ele alınmaktadır. Kitabın içeriğinde çok fazla yabancı kelime bulunduğu için kitabın başında sık kullanılan kelimeleri mütercimim nasıl çevirdiğine yer verilmektedir. Kitabın son kısmında ise ele alınan konular hakkında görseller ve detaylı bilgi için indeks yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kengeş, Timur, Tüzükât, Melfuzat.

Abstract

The book that is the subject of the article is *Tüzükât-ı Timur*, translated by Kutlukhan Şakirov and Adnan Aslan. In the work, there are kengeş (chapter) which are thought to have been written by Emir Timur. In the Melfuzât part of the book, which is examined under two main headings, Timur describes the events from his own point of view, starting from the first battle for the sultanate to the Battle of Ankara. In the second part, the Regulations, Timur's principles of state formation and administration and his advice to his next generation are discussed. Since there are too many foreign words in the content of the book, how the translator translates the frequently used words is given at the beginning of the book. In the last part of the book, there are images and an index about the topics covered.

Keywords: Kengeş, Timurid, Tüzükât, Melfuzat.

RÜMEYSA HABİBE DENİZ | Timur'un Günlüğü, Tüzükât-ı Timur

İnsan yayınları tarafından “Tarih Dizisi” adı altında basılmış olan *Timur'un Günlüğü* adlı eser, aslen *Tüzükât-ı Timur* adlı eserin çevirilerinden biridir. Kitabın “Söz Başı” kısmında yazarların da bahsettiği üzere eser ilk önce Timur'un kaleme aldığı Çağatayca'dan uzun uğraşlar ve araştırmalar sonucunda Mîr Ebû Tâlib el-Hüseynî el-Türbetî ve Muhammed Eşref Buharî tarafından Farsça'ya çevrilmiştir. Eser, daha sonrasında Farsça çevirisi dikkate alınarak ilk önce İngilizce, sonrasında Fransızca olmak üzere birçok dile tercüme edilmiştir. Yazarlarımızın ele aldığı çeviri ise *Tüzükât*'ın Alihan Töre Sağıni'nin Özbekçe tercümesidir.

Kitabın ilk kısmında Emir Timur'un kısaca hayatı anlatılmıştır. Daha sonra “Söz Başı” kısmında bahsi geçtiği üzere *Tüzükât*'ın çeviri geçmişine ve Timur'a ait olup olmadığına dair öne sürülen farklı görüşlere yer verilmiştir. Bu konu tarihçiler arasında tartışılan en önemli problemlerden birisidir. Kimi tarihçiler, Timur'un halkın alt tabakasından olduğunu ve okuryazar olmadığını iddia ederken,¹ kimi yazarlar da Timur'un yedi yaşında okuma- yazmayı, dokuz yaşında hüsn-i hattı öğrendiğini, on iki yaşında Kur'an'ı hıfz ettiğini ve on altı yaşına kadar da tarih, felsefe, coğrafya, hesap ve diğer ilimleri tahsil ettiğini belirtmişlerdir.² Bunun yanı sıra yazarların yedi maddede *Tüzükât*'ın Timur'a ait olduğunu kanıtlamaya çalışmış oldukları görülür. Bu yedi madde şöyledir:

a) Eserde sadece Timur'un bilebileceği hususlar yer almaktadır. Örneğin onun Alibek Kurbânî tarafından pire dolu bir hapishaneye atılması, bazı önemli kararlar aşamasında başvurduğu iç muhasebe ve insanlara karşı duyduğu sevgi ve nefret gibi şahsî hâdiselerin zikredilmesi. Bu hususlar Timur'dan başkası tarafından bilinmeyeceği için onların başkaları tarafından uydurulması imkânsızdır.

b) Nizâmeddîn Şâmî ve Şerefeddin Ali Yazdî'nin o devirle ilgili eserlerinde zikredilen olaylar ve geçtiği yerler ile *Tüzükât*'ta zikredilen olay ve geçtiği yerlerin tam bir mutabakat içinde olması. Ayrıca *Tüzükât*'ta hiçbir tarih kitabında bulunmayan bazı olayların zikredilmesi.

c) *Tüzükât*'ta ortaya atılan devlet yönetme prensipleri ile Timur'un devlet yönetiminin uyum içinde olması.

d) *Tüzükât*'ı Çağatayca aslından Farsçaya tercüme eden Ebû Tâlib el-Hüseynî'nin, eserin sıhhati noktasında hiçbir şey söylememesi. Bu durum, Hüseyinî'nin ya eserin muhtevâsını sıhhati için yeterli delil kabul ettiğini ya da eserin sıhhatinin o devirde herkes tarafından bilindiğini gösterir.

e) *Tüzükât*'ın bütününde birinci tekil şahsın kullanılması.

f) *Tüzükât*'ta geçen siyasi, askerî ve dinî ilkeleri ancak devlet başkanlığında engin tecrübesi ve yüksek birikimi olan biri tarafından ifade edilebilmesi.

g) Çoğu askerî terimler olan “barangar”, “carangar”, “yasavul”, “şakavul”, “kengeş” ve “gol” gibi Türkçe kavramların Farsça karşılığı bulunamadığı için Farsça metinde de muhafaza edilmesi.³

Zikredilen bu maddeler, eserin Timur'a ait olduğunu göstermektedir. Özellikle kitabı okuduğumuzda birinci maddede bahsedildiği üzere Timur'dan başka kimsenin bilemeyeceği konuları Timur'un birinci şahıs kullanarak anlattığı ve devlet yönetimini bizzat kendisinin tanıttığı fark edil-

¹ Emir Timur, *Tüzükât'ı Timur & Timur'un Günlüğü*, çev. Kutlukhan Şakirov- Adnan Aslan (İstanbul: İnsan Yayınları, 2020), 11.

² Timur, *Tüzükât'ı Timur*, çev. Kutlukhan Şakirov-Adnan Aslan, 12.

³ Timur, *Tüzükât'ı Timur*, çev. Kutlukhan Şakirov-Adnan Aslan, 12.

RÜMEYSA HABİBE DENİZ | Timur'un Günlüğü, Tüzükât-ı Timur

mektedir. Yine ikinci maddede bahsedilen Şerefeddin Ali Yezdi'nin yazmış olduğu *Zafername*'de, *Tüzükât*'ın Timur'u ele alan ve onun hayatını çalışan her birey için onu tanımak ve yaşamış olduğu dönemi anlamak konusunda önemi vurgulanmıştır. Yezdi'nin bu ifadeleri eserin Timur'a ait olduğunu göstermektedir.

Kitabın ikinci kısmı olan "Tercümandan" bölümünde yazarların faydalandıkları Özbekçe tercümenin yazarı Alihan Töre Sağuni'nin *Tüzükât'ı Timur'u* neden çevirdiği hakkındaki görüşünden bir kesite yer vermişlerdir. Bu kısımda en dikkat çekici ve üstünde durulması gereken pasaj, "Bizim gördüğümüz Arapça, Farsça, Türkçe kitaplarda Timur hakkında türlü sözler yazılmış, onlardan bazıları onu baş tacı yapıp överken, bazıları da aşağılamışlardır"⁴ ifadeleridir. Bizler de Emir Timur'u araştırmaya başladığımızda onun hakkında bilgi veren her yazarın yazısını ele alırken ister istemez kendi düşüncelerine de yer verdiğini, bazılarının Emir Timur'u zalim bir hükümdar olarak gördüğünü; bazılarının ise Timur'u "Müslümanların Emiri, Türklerin Bey'i, Moğolların Damadı, Turan Sultanı; Emir Timur Güregen"⁵ olarak tanıttığını fark ettik. Günümüzde birçok konuşmada da Emir Timur'dan bahsederken Timur hakkında toplumumuzda kötü bir algının var olduğunu gözlemledik. Bu hususta aslında hepimizin bir fikri vardır; fakat Harun Çetin'in şu sözlerinin konuyu çok iyi özetlediği kanaatindeyiz:

Bizler, Osmanlı bâkiyesi olarak ecdadımızı sevmeyi ve onlarla alakalı her türlü güzelliği ortaya koymayı vazife telakki ederiz. Lakin bunu yaparken, Osmanlı Devleti'nin muharebe ettiği İslam devletleri ve toplulukları tenkit ederken haksızlık yapmamaya dikkat etmeliyiz. Zira bu tarihçilik için lazım olduğu gibi Müslüman şahsiyetin de uyması gereken bir Emr-i İlahi'dir:

Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.⁶

Bu düşünce ışığında ele aldığımız *Timur'un Günlüğü* adlı eser Emir Timur'un savaşlardaki tutumunu, hem savaşlardaki hem de genel anlamda dünya görüşünü anlayabileceğimiz bir eserdir. Kitap iki ana başlıktan oluşmaktadır.

Kitabın "Melfuzat" bölümünde Timur ilk saltanat kavgasından Ankara Savaşı'na kadar başından geçen olayları otuz bir kengeş (fasıl) içerisinde ele alır. Her kengeşin içerisinde kendi düşüncelerine, başından geçen olaylara ve saltanatını kurabilmek için yaptığı planlara yer verir. Bu kısımda çok fazla yabancı kelime ve o dönemdeki ismi ile günümüzdeki ismi ve mevkisi değişmiş olan mekâna yer verildiği için yazarlar her bir kelime ve mekân için dipnotlar açarak açıklamalar yapmışlardır. Bu da asıl metni okuduğumuzda anlamamızı zorlaştıran noktaları daha iyi idrak ederek Timur'un düşüncelerini ve yaşamış olduğu olayları kavrayabilmemizi sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bahsedilen olaylar hakkında teferruatlı bilgi için kaynak eserlerin önerilmesi, derinlemesine araştırma yapmak isteyenler için yol gösterici olmuştur.

⁴ Timur, *Tüzükât'ı Timur*, çev. Kutlukhan Şakirov-Adnan Aslan, 17.

⁵ Harun Çetin, *Emir Timur ve İslam* (İstanbul: IQ yayınları, 2017), 11.

⁶ Kur'ân Yolu (Erişim 4 Mayıs 2022), el-Mâide 5/8.

RÜMEYSA HABİBE DENİZ | Timur'un Günlüğü, Tüzükât-ı Timur

Kitabın “Tüzükât” bölümünde ise Timur’un devlet kurma, yönetme ve uygulama ilkeleri bulunmaktadır. Bu bölümde Timur, gelecek nesillere örnek teşkil etmesi ve bu olaylardan ders almaları için ilk önce kendisinin saltanatını nasıl kurduğunu, daha sonrasında bu saltanatu kurarken nelere dikkat ettiğini detaylı bir şekilde anlatmıştır. O, ayrıca askerlere nasıl davrandığından, planlamış olduğu maaş yönetiminden (Sipahi Sağlama Tüzüğü, Sipahilere Ücret Taksim Etme, Oğul ve Torunlara Maaş Tertibi gibi) ve devletine sığınanlara nasıl davrandığından (Bana Türk-Tacik, Arap-Acem Taifelerinden Sığınıp Gelenler Tüzüğü) bahsetmiştir. Savaşlarda konumlanma ve devlet işlerinde önemli olan hususları nasıl gerçekleştirdiğini (Kahraman Askerlerimin Saf Tutma Tüzüğü, Cenk-Savaş, Muhârebe Meydanına Girme Çıkma, Saf Düzenleme ve Leşker Kıрма Tüzüğü, Davul-Bayrak Verme Tüzüğü gibi) açıklamıştır. Son olarak düşmanlarına, saltanatu altındaki topluma ve din büyüklerine nasıl davrandığını ve onlara nasıl değer verdiğini (Dost-Düşmana Muamele Tüzüğü, Türlü Memleket Ahalisiyle Münasebet, Onların Ahvâinden Haberdar Olma, Din Büyükleri, Evliya Mezarlarını Onarma, Vakıf ve Nezir İşlerini Düzenleme Tüzüğü gibi) tanıtmıştır. Aynı “Melfuzat” kısmındaki gibi burada da birçok yabancı kelime bulunmasından dolayı kelimeler dipnotlarda açıklanmış ve anlatım kolaylığı sağlanmıştır. Çok fazla yabancı kelime bulunmasına karşın yazarların üslubu oldukça sade ve düzenlidir.

Kitabın son kısmında yer verilmiş olan minyatür, resim ve haritalar, Timur’un yaptığı gazaları (Timur’un Karabağ Üzerine Gaza Yürüyüşü) ve başından geçen olayları (Timur, Emîr Seyyid Ali Hemedanî ile Tartışırken, Timur Ölüm Döşegindeyken vb.) resmetmiştir. Son kısımda ayrıca onun yaptırmış olduğu mimarilerin (Semerkant’taki Gür-i Emîr Makrabesi’nin Kubbesi, Taşkent İlindeki Zengi Ata Makrabesi’nin Mihrabı) görselleri de okuyucuya sunulmaktadır.

Sonuç

Kitap genel anlamda Emir Timur’u tanımak ve düşüncelerini anlamak isteyen her birey için oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Aynı zamanda kitaptan kendini geliştirmek isteyen yönetici ve siyasetçiler de birçok ders çıkarabilir. Çeviride birçok yabancı kelime bulunmasına karşın yazarların vermiş olduğu dipnotlar sayesinde kitabın anlaşılması oldukça kolaydır. Kitap, Emir Timur’un toplumumuz tarafından çok fazla bilinmeyen ilmî ve dinî şahsiyetini de öne çıkarmaktadır. Yazının başında da geçtiği üzere yazarların, Emir Timur’un hayatına, *Tüzükât*’ı kendisinin kaleme alıp almadığı konusunda verdikleri bilgileri iki farklı görüşten bahsedip kendi düşüncelerini delillendirerek savunmalarını çok başarılı bulduğumu söyleyebilirim. Kitabın bu özelliği, okuyucunun gönül rahatlığı ile bu eseri okumasını ve ondan çeşitli dersler almasını sağlayabilir.

Kaynakça

Çetin, H. *Emir Timur ve İslam*. İstanbul: IQ yayınları, 2017.

Kur’an Yolu. Erişim 4 Mayıs 2021. <https://kuran.diyanet.gov.tr>

Timur, E. *Tüzükât’ı Timur & Timur’un Günlüğü*. çev. Kutlukhan Şakirov- Adnan Aslan. İstanbul: İnsan Yayınları, 2020.